

v oddalji bližata skupaj, kakor bi se strinjali v jedni točki. Jednako bi se več vštric gredočih tirov v oddalji strinjalo v jedni točki. Ta videz je vzrok, da je videti, kakor bi vsi vštric leteči utrinki izvirali iz jednega kraja na nebu. Tak kraj imenujejo zvezdoslovci 'izžarjajočo točko'. In 13. listopada 1866. je ta točka stala na eliptičnem tiru kometa 1866 I. Tudi lega in širokost eliptične poti te repatice se vjema in strinja popolnoma s tirom tega Leonidovega roja utrinkov. In še več, komet 1866 I. obhodi svojo elipso krog in krog solnca v triintridesetih letih. — Znano pa je, da so se leta 1799., 1833. in 1866. v tistem letnem času prikazali gosti roji lepih utrinkov. Torej je gotovo, da se obhodni čas Leonidovih utrinkov strinja popolnoma s kometom 1866 I.

Po vsem tem je Schiaparelli presodil, da Leonidov roj stoji v tesni zvezi s kometom 1866 I. Ta komet je malo prej šel čez tisti kraj, na katerega je zemlja stopila za njim dné 13. listopada l. 1866. Ker je zemlja prav na tem kraju zadela ob roj utrinkov, spozna se hitro, da utrinki niso nič drugega kakor kosi, ki so odleteli od kometa, zamudili se nekaj na svoji poti in leteli po zakonitem tiru za svojim materinim svetom po nebesnem prostoru naprej.

Utrinki torej niso nič drugega, kakor odbiti kosi razdejanega sveta zvezde-repatice.

Od leta 1866. sem se je vsako leto dné 13. listopada prikazal precej velik roj utrinkov. To kaže, da je ves kometov tir, dejal bi, posut z odbitimi kosi, ki se nam prikazujejo v podobi utrinkov. Čem bliže kometu, tim gostejši je ta roj. Po celem tiru kometovem krog solnca je vse polno svetovnih razvalin, izmed katerih prihajajo na zemljo aeroliti in meteori.

Letošnjega leta (1899) pričakujemo, da srečamo komet 1866 I. in v spremstvu njegovem gosti roj krasnih utrinkov, zakaj dné 13. listopada t l. pojde zemlja čez tir tega kometa na kraju, ki ni daleč zadaj za njim, torej na takem kraju, kjer je prostor kaj gosto posejan z razvalinami.

Če se pa potrdi račun berolinskega zvezdoslovca Berbericha, se je v zadnjih letih komet 1866 I. po natezanju in zaviranju, ki prihaja od bližnjih planetov, s svojim najgostejšim rojem vred zamudil na poti svojega obhoda toliko, da se povrne cel dan pozneje. Toraj bi bilo dné 14. ne pa 13. listopada ponoči pričakovati prekrasne prikazni utrinskega požara na nebu — pa ne poraza sveta!

(Konec.)

Jan Gebauer.

(Literarna črtica. — Napisal Ivan Kunšič.)

Ime Jana Gebauerja je najbolj zaslovelo v pravdi o pristnosti kraljedvorskega rokopisa. Tudi kot strokovnjak v slovanskem jezikoslovju sploh je vreden, da se ga spominjamo poleg Jagića, tembolj, ker je skoro iste starosti in je lani dné 8. vinotoka obhajal svojo šestdesetletnico.

Gebauer je bil rojen dné 8. vinotoka l. 1838. v Ubislavcih pri Novi Paki. Študiral je na gimnaziji v Jičinu in na vseučilišču v Pragi. Do l. 1865. je bil suplent na češki realki v Pragi, in že takrat so ga namerjali poklicati na

harkovsko vseučilišče, kar se pa iz raznih vzrokov ni zgodilo.

Služboval je pozneje v Pardubicah, od tam pa je bil l. 1870. zopet prestavljen v Prago, da bi se lože pečal z znanstvom. L. 1872. je postal doktor filozofije, leto potem pa se je habilitoval za docenta češčine na praškem vseučilišču. L. 1874. so mu ponudili jezikoslovno stolico v Zagrebu, katere ponudbe pa na željo svojih prijateljev ni sprejel. Imenovan je bil leto potem izrednim profesorjem, venia legendi pa mu je bila raz-

širjena na vseslovansko filologijo, dasi mu je bilo treba skrbeti v prvi vrsti za češčino. Ko je Jagić odhajal z berlinskega vseučilišča, govorilo se je tudi o Gebauerju kot njegovem nasledniku. L. 1881. je bil imenovan rednim profesorjem, in po razdelitvi praške visoke šole v nemško in češko je glavni profesor češčine in ravnatelj slovanskega, sedaj češkega seminarja na češkem vseučilišču. Gebauer je ud izpraševalne komisije za učitelje na srednjih čeških šolah. Od l. 1876. je častni ud „Jednote čeških filologov“, od l. 1883. je redni ud Kr. češke spol. nauk, od l. 1888. ud akad. ved v Krakovu, od l. 1890. pa redni ud češke akademije. — To je kratko vse, kar je treba povedati o življenju učenjakovem.

Pri jezikoslovcih opazujemo dve smeri, v katerih se razvijajo in izpopolnjujejo. Največ je onih, ki napredujejo v znanstvu na podlagi svoje materinščine in od te prodirajo v druge sorodne jezike. Drugi si zopet v začetku izkušajo pridobiti široko podlago primerjajočega jezikoslovja, od katerega segajo k posameznim jezikom. K tem-le je prištevati Gebauerja. V začetku je posvetil vse svoje moči vsem slovanskim jezikom; svoje obzorje je razširil tudi z neslovanskimi, posebno z germanskimi jeziki in s sanskrtom, sploh s primerjajočim jezikoslovjem. Potem šele je obrnil vso svojo pozornost na jezik češki, o katerem je napisal že toliko kakor malokateri filolog v svoji materinščini.

Od l. 1870. se bavi skoro izključno le s češčino, češko historično slovnico in z razvojem češkega jezika in literature. Važnejši spisi, ki spadajo pred to dobo, se tičejo v prvi vrsti vseh slovanskih jezikov. Kot sotrudenik Riegrovega Naučnega Slovnika je pisal temeljite članke, ki še danes niso izgubili svoje vrednosti. Omeniti je tu treba članka z naslovom: „Jazyky slovanské“ (VIII, 644 do 671), ki je izšel tudi kot samostojen spis, v katerem primerja in razlaga glavne in značilne izpremembe glasoslovne in oblikoslovne v vseh slovanskih jezikih. Gebauerjevi so tudi nekateri članki o Jugoslovanih

(IV, 298—303, 304—306), kakor tudi mnogo drugih, n. pr.: Jazykozpyt (jezikoslovje — IV, 207—210), — Slovo (VIII, 672—673), obširno in zanimivo je popisal tam tudi našega Kopitarja (IV, 809—810), Miklošiča (V, 312—316), Prešerna (VI, 928) itd.

V teh letih je prestavil iz rusčine roman „Marfa posadnice“ (Rod. kronika, 1863), v Lumiru (I) je prestavil nekatere bolgarske narodne pesmi iz zbirke bratov Miladinovcev, v Květích (1868—1869) je objavljial iz staroindijske poezije, v Květích 1867—1868 pa je po Or. Millerju priobčil članek „Staroruské rhapsodie“. — V programu pardubiške realke za l. 1868. (poseben odtisek l. 1869.) je izšla njegova razprava „Etymologické počátky řeči.“

Od l. 1870., ko se je vrnil nazaj v Prago, se začenjajo njegove špeciialne študije o jeziku češkem, o starejših spominikih, ki so bili priprava za veliko historično slovnico. Naštevati vse spise, članke, ocene, poročila, ki so izšli n. pr. samo v Listih filologičnih, pri katerih je bil sourednik od njih rojstva (1874) do danes, je tu nepotrebno. Glavna karakteristika vseh je velika natančnost, preglednost, velika popolnost in jasnost. Povsod se vidi velika njegova bistrournost, posebno v razpravah o fonetiki in glasoslovju. Na mestu je, da omenjam tu Gebauerjevo predavanje v Kralj. čes. spol. nauk 1871., natisnjeno v Čas. čes. Musea l. 1872.: „Pokusy, jimiž se některé proměny hláskoslovné mechanikou mluvidel vykládají“. To predavanje je radi tega zanimivo, ki je provi med filologi pravilno razložil praslov. premembo *tt*, *dt* v *st*, ki se nahaja tudi v mnogih drugih jezikih, n. pr. inf. mesti iz met-ti, vlast iz vlad-tb, prim. tudi lit. vesti iz ved-ti, lat. rostrum iz rod-trum, gr. πιστός iz πιθ-τός. — Šest let pozneje je Nemeec Kräuter (Zur Lautverschiebung, str. 88) jednako razložil to zmeno, da namreč iz *tt* pri izgovoru nastane nehoté *tst* in dalje *st*. Razprave Gebauerjeve te vrste čitamo v Listih fil., pa tudi v Kuhnovih Beitr. z. vergl. Sprach., v Čas. Čes. Mus., v Arch. f. slav. Phil. itd.

(Koniec.)

Jan Gebauer.

(Literarna črtica. — Napisal *Ivan Kunšič*.)

(Konec.)

Poleg takih spisov, ki se tičejo te in one dobe v razvoju češkega jezika, sestavil je mnogo razprav o posameznih pisateljih in spominikih stare češke literature. Študije posameznih starejših spominikov so ga naposled privêdle v boj, ki ga je bojeval deset let proti pravosti kraljedvorskoga rokopisa. Manjši razpori s češkimi slovničarji so se začeli že prej, l. 1876., ko je izdal „Uvedení do mluvnice české“, in drugič, ko je napisal l. 1878. spis o staročeški jotaciji. A najhujši in najvažnejši je bil poslednji boj.

Gebauer je z drugimi češkimi filologi vred izprva verjel, da sta oba češka rokopisa, kraljedvorski in zelenogorski, prava. Študije pravih staročeških spominikov pa so mu kazale velik razloček med jezikom navadnih spominikov in omenjenih rokopisov. Zato se je l. 1885. v Ersch-Gruberjevi „Allgemeine Encyklopädie der Wissenschaften und Künste“ (II. odd., 38. zv.) v članku o kraljedvorskem rokopisu izrazil, da bi bilo zelo potrebno, kraljedvorski rokopis preiskati iznova, posebno kemijsko in paleografsko. Sedaj so se začele polemike, diskusije radi rokopisov, ki so pa Gebauerja in vse treznejše češke učenjake le potrdile v prepričanju, da sta rokopis kraljedvorski in zelenogorski podvržena. Gebauer sam se je najkrepkeje udeležil tega boja. Njegove razprave, ki so izšle ob tej priliki, se pred ostalimi odlikujejo po treznosti in po čisto znanstveni vsebini, dočim so Gebauerjevi nasprotniki in zagovorniki obeh rokopisov porabili vse, celo osebnosti in politiko, da bi ugnali svojega protivnika, Herostrata najdražjih zakladov češkega naroda. Izšla je celo v Lipsiji pesem, ki grdi Gebauerja in njegove pristaše in jih hoče ožigosati kot največje škodljivce narodove. Razume se in očitno je, kdo more zma-

gati v takem boju. Vsi Gebauerjevi spisi proti pristnosti imajo veliko ceno tudi za človeka, ki bi se ravno ne zanimal za rokopise. Prinesel jih je največ „Athenaeum“ (III., IV., VI., VII.), nemški pa „Archiv für slavische Philologie“: *Unechtheit der König. und Gr. Handschrift* (X, XI).

Mislilo se je, da bodo naposled mirovali vsi zagovorniki rokopisovi, ker proti Gebauerju ni mogel nastopiti nihče z enakim orožjem; tako je tudi on l. 1894. s svojim „Proglášenjem“ menil, da bo konec nepotrebnih prepиров, ki so mu vzeli mnogo dragega časa, ki bi ga bil mogel porabiti boljše za pravi cilj svojega znanstvenega delovanja, za historično slovnico češko. No, pa ni bilo še mirú. Čez dve leti se je nenadoma oglasil drugače verni in najboljši učenec Gebauerjev, dr. V. Flajšhans, ter je hotel dokazati nasproti Gebauerju pristnost rokopisa kraljedvorskoga in to samo z jezikovnega stališča, kakor da bi bilo to vse. Spis Flajšhansov (*Boj o Rukopisy. Čas. Čes. Muz.* 1896, str. 195—282 in tudi poseben odt.) je še jedenkrat posilil Gebauerju pero v roko, da je branil svoje stališče, ki se je zdelo ljudem, ki se na filološke stvari malo ali nič ne razumejo, jako omajano. Gebauerjev odgovor (*O nové obrané podělaného Rukopisu Králedvorského. Listy filol.* XXIII. 1896, str. 275—379., tudi posebni odt.) je jasno pokazal, da so bile Flajšhansove trditve prisiljene, deloma tudi napačne, dokazi večinoma taki, da se dá rábiti pro in contra. — Po l. 1896., je utihnil boj, vsaj ime Gebauerjevo se med novejšimi polemikami, ki se tu pa tam vнемajo v kakem časopisu češkem, ne čita več, in upajmo, da se tudi v prihodnje ne bo. Za pametne ljudi je dokazov dovolj, da sta rokopisa podvržena; kdor pa neče verjeti, ne bo verjel še takim dokazom, niti samim čudežem.

Od l. 1890. je zbral Gebauer vse svoje moči za historično slovnico. Pri tem je izdal še manjše slovnice za srednje šole in učiteljska poleg krajših razprav v „Listih filolog.“ in drugje. Prvi primer historične slovnice je natisnil l. 1892. v „List. filolog.“ (417 do 475), prvi del slovnice same, in to glasoslovje, pa je izšlo l. 1894. (Historická mluvnické jazyka českého. Napsal Jan Gebauer. Díl I. Hláskosloví. V Praze a ve Vidni nákladem F. Tempského 1894, vel. 8°, XII + 702. Prvi del je posvetil svojemu prijatelju profesorju dr. Ed. Albertu, ki mu je z izdatno podporo pripomogel, da se je delo moglo izdati). L. 1896. je izšel drugi del, v resnici prvi oddelek tretjega dela (Díl III. Tvarosloví I. Sklonování, vel. 8°, str. 637), v kratkem pa izide drugi oddelek tretjega dela (spregatev), kakor je razvidno iz letošnjih „Listov fil.“, kjer je natisnil nekaj paragrafov. Ko bo dokončan tretji del, izide staročeški

slovar, ki je že za tisek pripravljen, potem pride debloslovje (II. del) in končno skladba (IV. del v dveh zvezkih ali oddelkih).

Ni tu mesta, da bi natančneje razpravljali o tem monumentalnem delu, kakršnega nima še nobena druga slovanska literatura. Dosti je, da opozorim samo na obširno kritiko Jagičevo v „Arch. f. sl. Phil.“ (XVI, 505 do 525, in XVIII, 586), v kateri je imenuje „ein monumentaler Bau —; das grosse Werk muss sehr fleissig studirt werden, und dazu sind nicht Tage und Wochen, sondern Monate erforderlich.“

Gebauerja naj bi si vzeli za vzgled slovenski jezikoslovci in nam napisali končno toliko zaželeno historično slovnico slovensko. Gebauerju pa želi gotovo vsak prijatelj napredka in prosvete slovanske še mnogo mirnih let, v katerih dovrši delo, na katero bo lahko ponosen on in ž njim tudi ves češki narod.

Književnost.

Slovenska književnost.

Vzgoja in omika ali izviri sreče. (Neobhodno potrebna knjiga za vsakega človeka, kateri se hoče sam lahko in hitro navaditi vsega potrebnega, da more sebe in druge blažiti in prav olikati.) Spisal po najboljših virih in navodilih Jožef Valenčič. Prvi natis. V Ljubljani, meseca junija 1899. Založil in na svetlo dal pisatelj. Tiskala „Narodna tiskarna“. 8°. Str. 259. Cena 1 gld 80 kr. (Knjigo prodaje samo pisatelj in založnik v Ljubljani. Stari trg, št. 4. III. nadstr.). — Taka knjiga, v kateri bi vsakdo lahko našel zbrana pravila za življenje in olikano vedenje, je bila nam Slovencem res potrebna, čeprav je „Olikani Slovenec“ še vedno prav rabno delo. „Vzgoja in omika“ podaje gledé na to potrebo zanesljiva krščanska vodila za življenje, potem tudi dovolj jasno določena pravila za vedenje v družabnem občenju. Smeli bi imenovati to knjigo „nauk o pravi oliki“. Ko pa jo je nazval gospod pisatelj „Vzgoja in omika“, mislil je brez dvoma na njen namen, da naj bi se bravci ob njej sami vzgajali, s tem se povzpeli do prave omike in sreče. Razdeljena je knjiga v tri dele: 1. moralno-duševni del; 2. npravstveno osebni del, in 3. npravstveno družabni

del. Prvi del govori večinoma o npravnih in verskih dolžnostih. Drugi del podaje splošna pravila za občenje z ljudmi raznih značajev in stanov. Tretji del podaje največ tega, kar imenujemo fini ton v različnem občenju.

Ako se oziramo na podlago te knjige, moramo priznati z odkritosrčno pohvalo, da je prava in dobra. Nauki so dobro utemeljeni. (Le na str. 49. je v § 13. kriv npravni nauk, ki priporoča malo laž naproti trmoglavcu.) Posamezna pravila ali vodila smemo tudi imenovati zanesljiva; kajpada v tem oziru ni vseskozi tako določenih mej ali utrjenih navad, da bi se moralo reči: samo to je pravo, ono pa ne, ker vsak res olikan človek se zna gibati prosto in lahkotno, da ni niti čutiti kaj priučenega ali premišljenega. Tem lepše je vedenje, čim bolj je naravno in preprosto. Manj vseč nam je pa jezikovna stran, ker je semtertje nekoliko pretrda, n. pr. (str. 52): „Nekateri storé to iz resnično premajhne cenitve sebe“ namestu: „Nekateri ravnajo tako, ker zares premalo cenijo same sebe“, ali nerodna, n. pr. (str. 149): „Vsak človek naj bi se oblačil primerno svojemu stanu, premoženju in svojim dohodkom, svoji starosti ter z ozirom na imajočo žalostali veselje...“